

TIJGERSLANGEN IN TASMANIE

Door: Simon Fearn, Victorian Herpetological Society, Australië.

Vertaling: Pedro Janssen.

Inhoud: Inleiding - Verspreiding en biotoop - Grootte - Groei en ontwikkeling - Voortplanting - Prooi.

* * *

INLEIDING

Op enkele uitzonderingen na, zijn de tijgerslangen die voorkomen op het hoofdeiland van Tasmanië onvoldoende beschreven in de literatuur. Ook zijn vele populaire herpetologische boeken schuldig aan generalisatie en soms totale onwaarheden.

De morfologie van de Tasmaanse soorten is zeer variabel. Het is een algemeen misverstand onder de herpetologen van het vaste land van Australië, dat karakteristieke exemplaren zwart zijn met soms vage banden. De waarheid is, dat melanistische exemplaren eerder een uitzondering zijn dan regel. Hoewel ze voorkomen in alle gebieden van Tasmanië, worden ze hoofdzakelijk aangetroffen in het koudere westen, zuid-westen en de hooglandgebieden. Voor het merendeel van de laaglandpopulaties in de oostelijke helft van Tasmanië, zijn de kleuren van de rug uiterst divers en ik geloof, dat geen ander gebied van de verspreiding van de tijgerslang in Australië zo'n grootte verscheidenheid aan kleurvariaties toont. De slangen kunnen variëren van zwart (met of zonder geel), oranje, bruin- of crème-keurige banden, grijs, chocoladebruin, kaki, geelbruin met of zonder donkere of lichtere banden, groenig, geel, havermoutkleurig of witachtig met of zonder banden. Eenzelfde variatie van rugkleuren kan men waarnemen bij de Bass Strait eilanden-exemplaren. De buikkleur varieert van geheel wit, crème, geel, oranje of roodachtig overgaand in grijs in de richting van de cloaca.

De meeste afwijkende tijgerslangen in Tasmanië worden gevonden in de centrale hooglanden van de staat. Deze populaties zijn gewoonlijk melanistisch, maar hebben ook zeer grote schubben, die bij de allergrootste exemplaren zo groot kunnen zijn als de vingernagel van een mens. Zulke grote schubben resulteren in een zeer laag aantal middenlichaamsschubben, meestal 15 tot zelfs maar 13 stuks. Waarschijnlijk geeft dit een aanpassing weer van een meer efficiënte manier van opwarmen in het zeer koude klimaat van het hoge Tasmaanse platteland.

De enorme variatie die gevonden wordt in heel Tasmanië en de Bass Strait eilanden gaat niet samen met de huidige splitsing van de tijgerslangen in twee aparte soorten en vier ondersoorten. Na persoonlijk onderzoek van enkele duizenden tijgerslangen is het duidelijk, dat er geen draagvlak is voor de taxonomische groepen op grond van alle kenmerken; geen enkele eigenschap is onveranderlijk binnen één enkele populatie. Daarom geloof ik dat alle tijgerslangen moeten worden benoemd als *Notechis scutates*.

VERSPREIDING EN BIOTOOP

Tijgerslangen komen in heel Tasmanië voor, van de kustduinen op zeeniveau tot de hooglanden en bossen boven 1000 meter. Vanwege de lage bevolkingsdichtheid, goede bosbedekking en omdat de tijgerslang zich opvallend goed aanpast aan ontgonnen gebieden, zijn ze zeer algemeen en kunnen in de meeste streken in groten getale aangetroffen worden. Ze komen zelfs in flinke aantallen voor rondom de afgelegen buitenwijken van Hobart, de grootste en belangrijkste stad van Tasmanië. Tijgerslangen komen voor op een groot aantal van de voor de Tasmaanse kust gelegen eilanden. Hun biotoop varieert van eiland tot eiland en kan geheel bestaan uit lage heesters, grassen en een variatie van ingevoerd onkruid, zoals op Chappel-eiland tot grote, dicht beboste eilanden zoals Bruny.

Hun verblijfplaatsen zijn net zoals voor andere grote Elapidae en worden meestal voor niet meer dan ca. 5 dagen bewoond, waarna de slang weer verdertrekt. Het zoeken naar prooi en tot paringswillige vrouwtjes heeft tot gevolg, dat de slangen zich over grote afstanden verplaatsen gedurende de zomer. Zwangere vrouwtjes zijn minder geneigd om zich te verplaatsen. Eén zo'n vrouwtje dat ik onder observatie hield, bleef 50 dagen in dezelfde omgeving. De koude Tasmaanse winters noodzakten de tijgerslangen om veilige overwinteringsplaatsen te zoeken, die vaak tot wel 1,2 meter onder de grond liggen.

GROOTTE

In tegenstelling tot hetgeen veel geschreven wordt, namelijk een maximale lengte van 1,5 meter voor Tasmaanse soorten, groeien deze dieren tot een lengte van meer dan 1,8 meter. Het grootste in het wild gevangen exemplaar dat ik heb gezien was 1,8 meter lang en was 2 kilo zwaar. Het zwaarste dier was 1,78 meter lang en was 2,2 kilo zwaar. Beide dieren waren mannetjes. De Tasmaanse herpetoculist, Phillip Goss, heeft ooit een mannetje onderzocht van 1,86 meter lang. Vrouwtjes worden niet zo groot. Het grootste niet zwangere vrouwtje dat ik ben tegengekomen was 1,5 meter lang en 1,4 kilo zwaar.

Goed in gevangenschap gehouden dieren groeien tot groottes die meer zijn dan het maximum van wilde dieren en kunnen een lichaamsgewicht bereiken van 3 kilo.

De gemiddelde lengte voor tijgerslangen in Tasmanië is moeilijk te bepalen, omdat deze varieert per streek, maar de kenmerkende exemplaren bereiken een lengte van ca. 1,1 meter tot 1,5 meter lengte. Exemplaren van het platteland en van de iets meer bewoonde streken, zijn consequent langer en zwaarder dan dieren uit biotopen waar ongestoord kan worden geleefd. Dit uit zich door een voedselaanbod dat hoofdzakelijk bestaat uit uitgezette knaagdieren en konijnen (Tabel 1).

GROEI EN ONTWIKKELING

Een groep van 6 pasgeboren Tasmaanse tijgerslangen, die ik grootbracht onder gecontroleerde omstandigheden, namen in gewicht toe van 4-5 gram bij de geboorte tot 400-600 gram bij een leeftijd van 12 maanden. De lichaamslengte nam toe van 215-220 mm tot ca. 900-1000 mm. In de elfde maand vertoonde een mannetje van 950 mm lang en 490 gram zwaar paringsdrang en seksuele activiteit met een vrouwtje van 900 mm lang en 500 gram zwaar.

De toename in lengte was het grootste in de eerste 6 maanden in tegenstelling tot het gewicht dat pas de laatste 6 maanden toenam. Een snelle toename van gewicht bij het vrouwtje tijdens de 10e en 11e maand wijst op het begin van de seksuele ontwikkeling, dat zich eerder manifesteerde dan bij het mannetje.

De kleinste zwangere wildvangvrouwtjes die ik heb onderzocht hadden een lichaamslengte van 850 mm. Tasmaanse tijgerslangen bereiken seksuele ontwikkeling in het wild zo rondom hun derde levensjaar.

Mannelijke Tasmaanse tijgerslangen worden langer en zwaarder dan vrouwelijke dieren en hebben ook lang gerekte, bredere koppen. De sexeverschillen zijn niet erg duidelijk voordat de maximale lengte bereikt wordt.

VOORTPLANTING

Sexuele activiteit bij Tasmaanse tijgerslangen vindt sporadisch plaats tijdens de zomer, maar bereikt een piek tijdens de laatste dagen van januari en februari. Vrouwtjes trekken mannetjes aan door een sterkte geurstof. Op een bepaalde dag vond ik een jong vrouwtje dat was verstrikt in een plastic net rond een tuin. Het dier was helaas reeds gestorven. Twee mannetjes waren verstrikt met haar en twee anderen kropen opgewonden rond de onderkant van het net.

Paringsdrang en seksueel gedrag zijn reeds vaak beschreven door andere auteurs, daarom wil ik mij concentreren op minder bekend seksueel gedrag. Seksueel actieve mannetjes zullen in het wild schuilplaatsen delen met vrouwtjes. Eén vrouwtje dat ik zorgvuldig observeerde, leefde in een holte onder een rotsblok en werd 3 dagen door een mannetje vergezeld. Hetzelfde vrouwtje werd later 2 dagen vergezeld door 2 mannetjes. Sexuele activiteit vond telkens plaats wanneer de slangen werden gezien buiten hun schuilplaats, echter de werkelijke paring werd nooit gezien. Mijn studie van dieren in gevangenschap, in zowel binnen- als buitenterraria liet zien, dat de werkelijke paring altijd plaatsvond in schuilplaatsen. Als slangen seksueel actief zijn, dan weigeren ze al het aangeboden voedsel en alleen als er niet specifiek met de slangen gekweekt zal worden, moeten mannetjes en vrouwtjes ten allen tijde apart worden gehouden in de terraria.

In het wild verhindert het vangen en verteren van prooidieren dat de slangen zich verplaatsen. Ook vereist dit langere periodes van rust, waardoor de tijd wordt beperkt waarin het mannetje vrouwtjes kan zoeken die paringsbereid zijn. Zwangere vrouwtjes weigeren gewoonlijk 3 á 4 weken voor de geboorte voedsel.

Tasmaanse tijgerslangen paren in de zomer. Het sperma wordt opgeslagen tijdens de winterslaap. De ovulatie vindt plaats in het voorjaar en de jongen worden ongeveer aan het einde van de daaropvolgende zomer geboren. Het broedsel bevat meestal 10-30 jongen. De allergrootste vrouwtjes kunnen zelfs een aantal van 64 jongen krijgen. Tijgerslangen op de kleinere Bass Strait eilanden geven geboorte aan minder grote jongen en het broedsel is meestal niet groter dan 30 stuks. Pasgeboren Tasmaanse tijgerslangen zijn meestal 4 á 5 gram zwaar en ongeveer 250 tot 270 mm lang.

PROOI

Tasmaanse tijgerslangen zijn fouragerende, opportunistische eters, niet selectief t.o.v. type prooidier of de grootte ervan. Verscheidene jaren lang heb ik aantekeningen bijgehouden over prooidieren van doodgereden tijgerslangen, van tijgerslangen gedood door mensen en van levende exemplaren door middel van palpatie (zie tabel 1).

Tijgerslangen op het vasteland zijn meestal geconcentreerd rond wateren zoals moerassen en vlakten waar rivieren overstromen. Daarom spelen kikkers een belangrijke rol in het voedselaanbod. In Tasmanië zijn kikkers niet in voldoende aantallen aanwezig in de meeste biotopen om een grote rol te spelen in het voedselaanbod van de volwassen slangen. Veel kleine inheemse zoogdieren die zijn uitgestorven of extreem zeldzaam zijn op het vaste

Foto 1: Een licht gekleurde variant gevonden in de oostelijke helft van Tasmanië. A light colour morph, found in the eastern half of Tasmania.
Foto: Bruce Munday.

Foto 2: Deze tijgerslang van Christmas Island lijkt opmerkelijk veel op de oosterse tijgerslang. This Christmas Island snake looks remarkably like an eastern tiger snake. Foto: Bruce Munday.

land zijn nog steeds een normale verschijning in Tasmanië en worden vaak gegeten door grote volwassen dieren.

Uitgezette knaagdieren en konijnen komen in grote aantallen voor op het platteland en dienen daarom vaak als prooi. Nestvogels en pas uitgevlogen vogels worden gewoonlijk ook gegeten door Tasmaanse tijgerslangen. Daarbij klimmen ze vaak hoog in bomen en heesters om nesten leeg te roven. Reptielen worden zelden gegeten door volwassen dieren, alleen juvenielen voeden zich voornamelijk met skinken. Tasmaanse tijgerslangen gaan ook stroompjes in om vis te vangen, daarbij zoekend in de buurt van onderwaterstaande rotsen. Vissen tot een grootte van 20 cm worden gevangen en verzwolgen.

Prooi	aantal	leeftijd en grootte prooi
ZOOGDIEREN		
zwarte rat <i>Rattus rattus</i>	18	juveniel, halfwas en volwassen tot 300 g
moerasrat <i>Rattus lutreolus</i>	6	halfwas
huismuis <i>Mus musculus</i>	27	juveniel, halfwas en volwassen
nieuw holland muis <i>Pseudomys novaehollandiae</i>	1	volwassen
bruine buideldas <i>Isodon obesulus</i>	2	juveniel 50-60 g
oostelijk gestreepte buideldas <i>Perameles gunnii</i>	1	juveniel 60 g
konijn <i>Oryctolagus cuniculus</i>	7	juveniel, halfwas
niet-geïdentificeerde zoogdieren	3	
	totaal: 65	
VOGELS		
huiseend	1	pasgeboren
bruine doornvogel <i>Acanthiza pusilla</i>	2	nestverlater
<i>Pardalotus punctatus</i>	1	nestvogel
huismus <i>Passer domesticus</i>	2	nestverlater
gewone spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	1	nestverlater
blauw winterkoninkje <i>Malurus cyaneus</i>	6	nestverlater
merel <i>Turdus merula</i>	1	nestverlater 53 g
Tasmaanse hen <i>Gallinula mortierii</i>	2	nestvogel
niet geïdentificeerde vogels	9	
	totaal: 26	
REPTIELEN		
skink <i>Noveoscincus</i> sp	5	volwassen
blauwtong skink <i>Tiliqua nigrolutea</i>	1	volwassen 200 mm
	totaal: 6	
AMFIBIEËN		
bruine boomkikker <i>Litoria ewingi</i>	8	volwassen
bruine kikker <i>Crinia signifera</i>	2	volwassen
	totaal: 10	

Tabel 1: Overzicht van prooidieren van Tasmaanse tijgerslangen